

123. Karlberg, Solna sn.

Litteratur: B 145, L 366, D 2: 3. J. Bureus, F a 6 s. 74 n:r 144 (Bureus' egen uppteckning), F a 5 n:r 364, F a 1, s. 82, F a 10: 2 n:r 67, F f 6 n:r 152; Ransakningarna 1667—84; J. Hadorph, Resejournal 1682; J. Peringskiöld, Monumenta 3, bl. 264; O. Celsius, SR 2, s. 388; J. G. Rüdling, Thet i Flor stående Stockholm, Supplement (1740), s. 664; L. Salvius, Beskrifning öfver Sverige 1 (1741), s. 121; W. Tham, Beskrifning öfver Stockholms län (1850), s. 147; R. Dybeck, Svenska runurkunder 1 (1855), s. 51; UFT h. 4 (1875), s. 62; E. Brate, Svenska runristare, s. 78; A. Tydén, Beskrivning över Solna sockens fornlämningar (i: Solna Hembygdsförenings årsskrift 1926), s. 35; Stockholms natur- och kulturminnen (1935), fornminnesregistret n:r 216; Handlingar i ATA.

Avbildningar: Bureus, teckning (F a 10: 2), kopparstick (F f 6); Leitz och Hadorph, träsnitt (hos Peringskiöld a. a. och B 145); Dybeck a. a.

Runristningen, som numera är försvunnen, omtalas redan av Joh. Bureus, som har gjort sin anteckning (F a 6) den »29 Julii 1624». Platsen säges vara »millan Rörstrand och Bålstomta». Den samma dag (»1624 S. Olavi») gjorda teckningen (F a 10: 2) har överskriften »Vid Karleberg eller på Bolstomta ägor». I den renskrivna samlingen (F a 5) betecknas inskriften kort och gott som »Karlbergz häll».

Samma runristning åsyftas i *Ransakningar* med uppgiften: »Vthj Carlberghs fugelgårdh finnes ett Runnebergh». Hadorph besökte platsen på sin antikvariska resa 1682: »Den 14 Majj reste iag medh Rijtaren åt Soltuna häredt och först till Karlberg, dher iag Runahällen afrijtade.» Peringskiöld har överskriften: »Carlberg i Fuglegården», *Bautil*: »Carlbergs Foglegård». Noggrannare uppgifter finnas hos Celsius: »Carlberg. Vid Staketet, i den hagen där fogelburen är, ett halfft stenkast ifrån Orangehuset i en slät häll en drake». Celsius undersökte stenen den 29 maj 1727 och kontrollerade sin läsning den 29 juni 1728 (»accurate, nihil magis, nihil minus»).

Ristningen omtalas även på ett par ställen i 1700-talets topografiska litteratur. Rüdling (*Thet i Flor stående Stockholm*, 1740) skriver: »Vti Kiöks-Gården, mitt emot Orange-Huset, ligger en gammal Run-Sten, med ett dubbelt Kors och följande Rune-Skrift betecknad ...»¹ Lars Salvius (*Beskrifning öfver Sverige* 1, 1741, s. 121): »Uti Fågelburen, som ligger Väster-Norr om Trägården skal finnas ett Runeberg. Den är nu så godt som ödelagd.»

Ristningen har, såsom av de anförda uppgifterna har framgått, funnits på en berghäll i den s. k. fågelgården på Karlberg. Denna fågelgård låg i Karlbergsparkens norra del, på den plats,

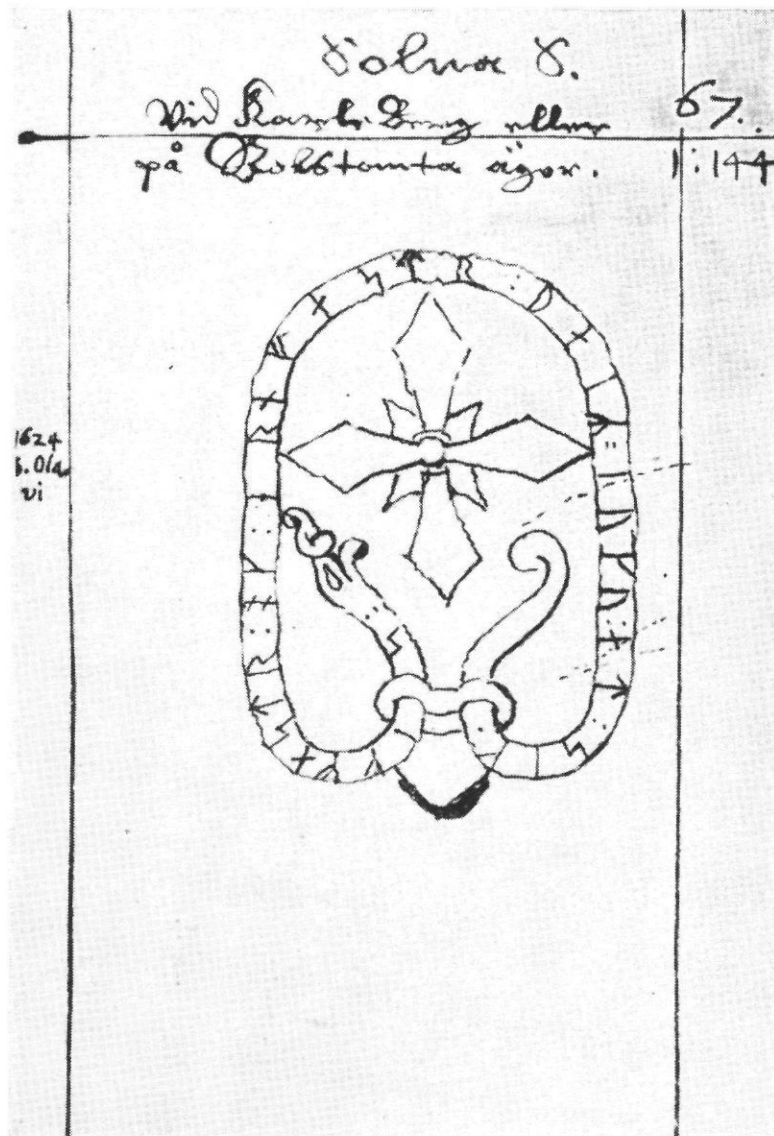

Fig. 113. U 123. Karlberg, Solna sn.
Efter teckning av Bureus.

¹ Rüdling var icke särdeles runkunning, och hans läsning är rätt felaktig. Dybecks förmodan (*Svenska runurkunder* 1, s. 51 n. 1), att han skulle avse en annan inskrift än den ifrågavarande, är emellertid alldeles orgrundad.

där bangården vid Tomtebodan nu är belägen. Bolstomta var en av de gårdar, av vilka Karl Karlsson Gyllenhielm på 1620-talet bildade egendomen Karlberg.

Sedan mitten av 1700-talet finnas, så vitt man f. n. vet, inga direkta uppgifter om runhällen vid Karlberg. År 1864 upptäckte emellertid Dybeck, att ett litet stycke av den var »insatt i järnvägs-muren, midtför dammen i Karlbergsparken. Underrättelse om de öfrige har icke kunnat erhållas.» Hällen var tydligen söndersprängd; sannolikt har förstörelsen skett, då järnvägen kort förut byggdes.¹ Några bitar av hällen lära 1905—14 ha förvarats i ett uthus vid Ingentings gård, men de forslades sedan till en s. k. tipp vid Järva och äro väl därmed för alltid försvunna.

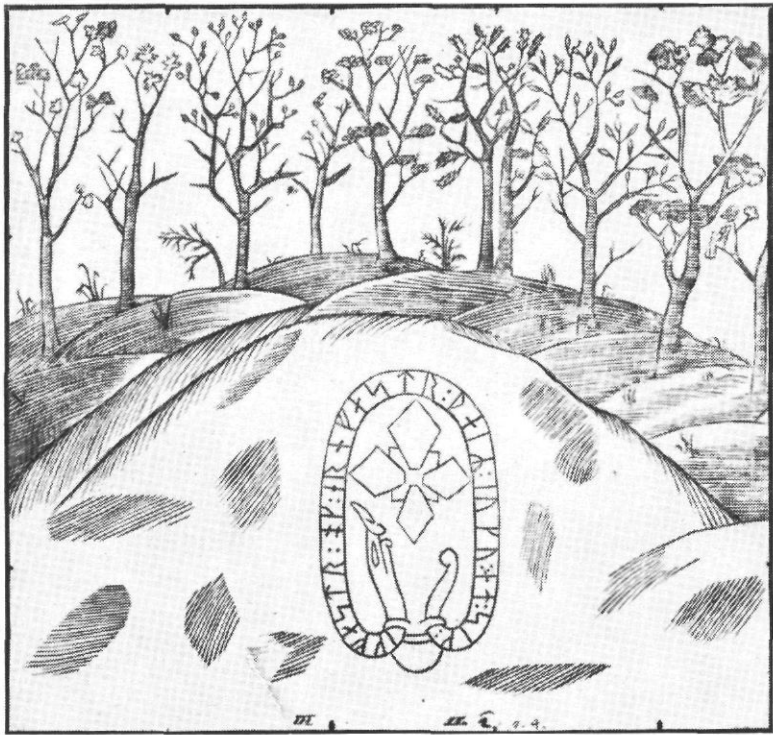

Fig. 114. U 123. Karlberg, Solna sn. Efter B 145.

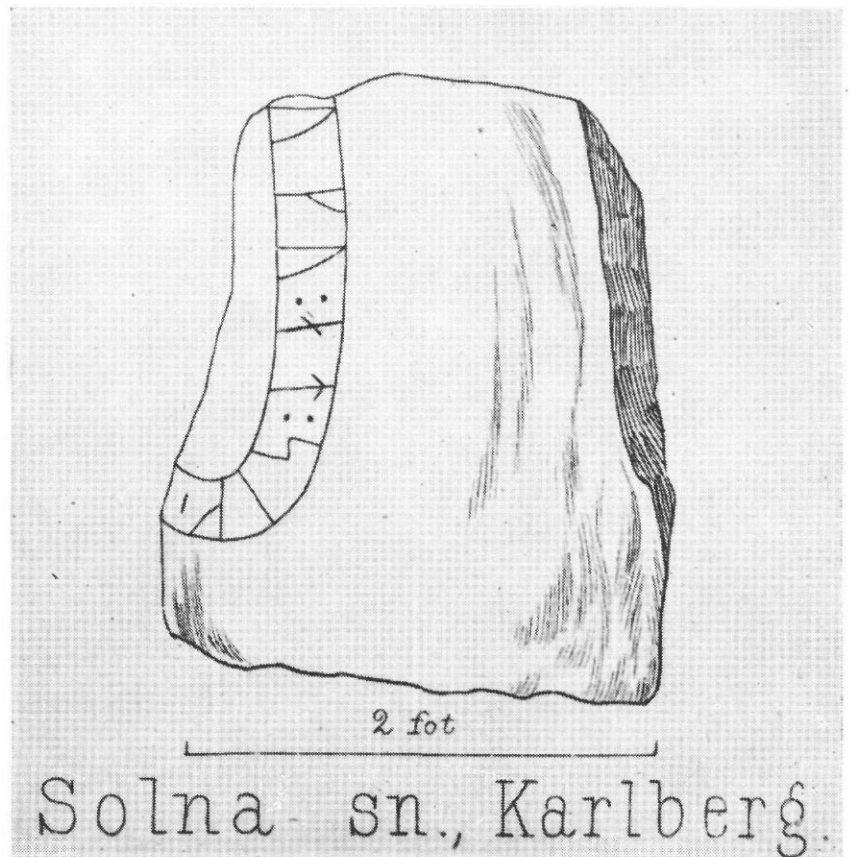

Fig. 115. U 123. Karlberg, Solna sn. Efter D 2: 3.

Ristningens höjd (enligt *Bautil*) ej fullt 2 alnar, bredd något mer än en aln. Det har alltså varit en relativt liten ristning.

Inskrift (enligt Hadorph, med det inom [] supplerat efter Bureus):

[: s] i k f a s t r : o k : e r n f a s t r : p æ i r : i u k u : a t : s i k :

Sigfastr ok Ærnfastr pæir hioggu at sik.

»Sigfast och Ärnfast de höggo efter sig.»

Till läsningen: 1 **s**, ovanför kopplet på rundjurets hals, finnes endast hos Bureus. Säkert har det undgått Hadorphs, liksom senare Celsius', uppmärksamhet. Sk efter 18 **r**, 22 **r** och 26 **u** finnes endast på Bureus' teckning, däremot icke i hans anteckning av läsningen (Fa 6). Kopparsticket har felaktigt 11—18 **arifastr**, saknar runorna 23—27 och saknar sk. — F. ö. överensstämma Bureus', Hadorphs och Celsius' läsningar med varandra. — Rüdling har 11—13 **aul**, 23—26 **huku**, 29—31 **sok**. — Det av Dybeck funna fragment hade runorna 24—31 **uku : at : sik**.

Om namnen *Sigfastr* och *Ærnfastr* se E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 100.

¹ A. Tydén anser emellertid, att runhällen blivit helt förstörd, först då bangården vid Tomtebodan i början av detta århundrade utvidgades. Han har nämligen hört personer, som voro med vid bangårdens utbyggande, uppge, att de därvid sett »konstiga uthuggningar i berget».